

Drie stadia van het zien van Waarheid

Dit artikel van Gottfried de Purucker is een vertaling uit zijn boek *Wind of the Spirit*,^(a) blz. 273. In dit artikel komen met slechts enkele woorden zeer diepzinnige gedachten naar voren. Daaruit blijkt overduidelijk dat de wijze waarop iemand denkt en hoe hij bijgevolg in het leven staat, van doorslaggevend belang is of hij waarheid vindt.

Gottfried de Purucker spoort mensen aan *zelfstandig* na te denken en zich te openen voor waarheid. Dit is ook het beleid van Stichting I.S.I.S. en Het Theosofisch Genootschap. Wij proberen u nooit gedachten op te dringen, maar veel meer zelfstandig na te laten denken. Het gaat ons er niet zozeer om *wat* mensen denken, maar *hoe* ze denken.

Vanwege het grote belang van dit artikel hebben we in voetnoten enige toelichting op de tekst gegeven, zodat u de soms zeer genuanceerde gedachten beter kunt begrijpen.

Het zich psychologisch openen van de mens voor waarheid, voor de instroom van onze God-Wijsheid, met andere woorden, de training die iedere ware Theosoof ondergaat, begint zodra hij innerlijk geraakt wordt en zijn hart geopend wordt — begint, ook al is hij zich daarvan niet bewust.[1] Dit zich openen van het hart kan in drie stadia worden verdeeld. Deze stadia kennen we uit dat stelsel van Buddhisme dat in China is ontstaan, nadat het uit India was gekomen. In het Sanskrit wordt dit het *Dhyâni*-stelsel genoemd, en in Japan staat het bekend als het *Zen*-stelsel van buddhistisch denken. Het wordt ongeveer als volgt onder woorden gebracht, en is evenzeer van toepassing op de Theosofie, omdat het *Zen*- of *Dhyâni*-stelsel van het Buddhisme niets anders is dan een tak van theosofisch denken.

Terwijl de leerling de *pronaos* [2] van de tempel van wijsheid binnentreedt, en later de tempel zelf binnengaat, doorloopt hij drie fasen waarin zijn innerlijk zich opent — dat is de term die zij gebruiken. In de eerste fase nu zijn de bergen en zeeën van de aarde gewoon bergen en zeeën, en de leerling ziet in dat ze de moeite van studie en onderzoek waard zijn, en hij ziet en beseft hun pracht; maar het zijn slechts bergen en zeeën.[3]

Maar door studie en een diep verlangen naar waarheid, start uiteindelijk de tweede fase in het psychologisch openen van zijn karakter, van zijn begripsvermogen, van zijn wezen. Hij beseft dat de bergen en zeeën, hoe prachtig ze ook zijn en hoe wonderbaarlijk de studie ervan ook is, uiteindelijk slechts uiterlijke aspecten, verschijningsvormen, *phenomena* zijn van de *noumena* [4] erachter, de gevolgen van onzichtbare en verborgen oorzaken; en hij beseft in deze tweede fase van het openen van zijn wezen dat, als hij waarheid wil, hij de wetenschap omtrent de bergen en zeeën van de aarde dieper moet gaan bestuderen. Hij moet

de oorzaken onderzoeken die ze deden ontstaan, de innerlijke oorzaken en energieën die de bergen en de zeeën hebben voortgebracht. Hij beseft dat de bergen en de zeeën, omdat ze gevolgen, *phenomena*, verschijningsvormen zijn – hoe relatief werkelijk ze ook mogen zijn – slechts illusie, *mâyâ* zijn, omdat de werkelijke waarheid erbinnen en erachter schuilgaat. En zijn hele wezen wordt door de gedachte aan dit mysterie in beslag genomen en omgeven.[5]

Dan begint hij geleidelijk de diepzinnige wijsheid in te zien van het oude gezegde, dat het gehele universum een *phenomenon* is en daarom illusoir, maar alleen daarom illusoir omdat we het niet goed begrijpen. Het houdt niet in dat het universum niet bestaat. Dat is absurd en een onjuiste interpretatie. Hij beseft dat we het niet goed begrijpen, dat we erachter en erbinnen moeten zien. Het zichtbare moet het onzichtbare uitbeelden; het gevolg moet ons iets leren over de achterliggende oorzaken. In deze fase [6] begint hij zich bewust te worden van zijn eenheid – en dit is het prachtigste deel van de tweede fase van psychologische ontsluiting binnen dit stelsel van training, die de Theosoof doorloopt en zo liefheeft – hij begint zich bewust te worden van zijn werkelijke eenheid met al wat is, want hij beseft dat hij, als stoffelijke mens, louter een *phenomenon*, een gevolg is; dat hij in feite het voortbrengsel is van verborgen en onzichtbare oorzaken; dat achter het *phenomenon* van de stoffelijke mens, het menselijk geestelijke *noumenon* staat. En hij wordt vervuld van ontzag, en een groots besef van schoonheid vermengd met diepe sympathie ontwaakt in zijn hart, omdat hij zich realiseert dat hij slechts één van al die wezens en entiteiten en schepselen is die heel het universum vervullen. En vanaf dat moment begint hij in te zien dat ethiek niet louter een menselijke conventie is; dat moraliteit geworteld is in de structuur en substantie van de universele natuur zelf. Hij voelt intens zijn eenheid met al wat is. “Ik en mijn Vader zijn Eén.” [7]

En dit leidt tot de derde stap van het zich psychologisch openen, en in deze derde stap beseft hij de wonderbaarlijke paradox van alles wat hij tevoren in de twee eerdere toestanden had leren kennen. In deze derde stap leert hij dat binnenwaarts en opwaarts, steeds verder opwaarts en niettemin steeds verder binnenwaarts, de bergen uiteindelijk het werkelijke zijn, en de zeeën in een bepaald wonderbaarlijk opzicht uiteindelijk werkelijk zijn, want ook al zijn ze illusoir voor ons relatief onvolmaakt ontwikkeld menselijk begrip, het is toch de fundamentele werkelijkheid die hen voortbracht, zoals ook wij als *phenomena* zijn voortgebracht.[8]

Zo zien we dus tegelijkertijd dat de enige werkelijkheid het goddelijke is, en dat toch dit goddelijke, omdat het het volkomen werkelijke is, in zeker

opzicht zelfs de illusoire verschijning van kosmische *phenomena* werkelijk maakt. En als we dit op onszelf toepassen, zien we in dat het enige werkelijke deel van de mens het goddelijke in hem is; en juist omdat dit goddelijke de werkelijkheid is, is dat volkomen stoffelijke *phenomenon* dat we de stoffelijke mens noemen, toch in een bepaald schitterend opzicht eveneens werkelijk. We zijn weer terug, de cirkel heeft zich gesloten. We komen terug bij het punt waar we aanvingen. Eerst waren er gewoon bergen en zeeën die de enige werkelijke dingen waren; en toen werden de bergen en zeeën herkend als slechts de gewaden, het kleed van verborgen, onzichtbare werkelijkheden; en toen bracht de volgende stap ons tot het besef dat juist omdat deze [oorzaken] werkelijke dingen zijn, ze geen essentiële onwerkelijkheden zouden kunnen voortbrengen; zodat de bergen en zeeën – een vreemde paradox – zowel werkelijk als onwerkelijk zijn. Gelukkig is de mens die deze derde stap kan begrijpen.

De sleutel tot het begrip hiervan is een andere gedachte, die ik opnieuw ontleen aan het *Dhyâni*-Buddhisme, omdat dit in het Westen behoorlijk bekend is, en wel vooral door de Zenbuddhistische geschriften van professor Suzuki uit Japan (van wie ik overigens dit fragment niet heb overgenomen). De *Zen*-gedachte is deze. Luister alstublieft met volle aandacht, omdat de betekenis zich zo moeilijk laat vatten. “In de wind van de bergen en de zon van de vlakten, in de schemer van de avond en de nevels van de morgenstond, klinkt luid de roep: DAT alleen was, is, en zal zijn.”[9]

Het hele universum is DAT, en al zijn *phenomena* zijn de voortbrengselen van goddelijke *noumena*, van het goddelijk denken; zodat ze alle wezenlijk verenigd zijn in een goddelijke eenheid. Op enigszins pragmatische wijze kunnen we deze gedachte terugbrengen tot het idee dat alle mensen broeders zijn, dat elk zijn broeders hoeder is. Ziet u het pad, de juiste wijze van handelen, voor u? Elke afwijking van dit pad houdt in dat u zich tegenover heel de universele natuur opstelt.

Er bestaat een weg naar vrede en geluk en wijsheid en kracht. Want zodra een mens zich realiseert dat hij één is met de Natuur, en dat de Natuur één is met hem, stemt zijn bewustzijn zich vibratorisch af op het ritmisch kloppen van het kosmische hart. En juist daarom kunnen de grote wijzen en zieners wonderen verrichten in de wereld: genezen en opwekken; het bewustzijn behouden na de dood; de denkende ego naar verre streken overbrengen en daar zelfbewust denkend vertoeven en alles zien wat om hen heen gebeurt; en nog veel meer.[10] Want het Universum en wij zijn één. Er is maar één leven en dit leven is tevens kosmisch denken.

VOETNOTEN

[1] Dit al of niet openen van het hart hangt af van de gerichtheid van de menselijke ziel of het menselijk denken. Het denken is tweevoudig van aard.

De mens die het eerste type van denken hanteert, stelt zichzelf centraal. Hij neemt zijn eigen waarneming, zijn eigen opvattingen als vertrekpunt en rangschikt de feiten rond zijn reeds gevormde opinies. Dit type denken vertrouwt erg op de zintuigen. Wat de zintuigen niet waarnemen, wordt niet betrokken in het waarheidsonderzoek. Of om het heel simpel te zeggen: "Wat je niet ziet, bestaat niet."

Het tweede type van denken gaat meer uit van de waarheid op zich. Daarmee wordt bedoeld, dat het niet zozeer de persoonlijke overwegingen zijn, waardoor je iets waar of niet waar noemt, maar dat er een universele toets is waarmee dingen beoordeeld worden. Ook iets wat niet direct meetbaar is, wordt in het onderzoek betrokken. En wat je niet ziet, kan ook weer zijn oorsprong hebben in een nog veel diepere kracht.

[2] Voorhof.

[3] De eerste instroom van de meer universele invloed waarvoor de mens zich opent, is het intellect. Het intellect is van nature op zoek naar waarheid zonder dat er persoonlijke overwegingen in het spel zijn. Het gaat om de logica, de redenering, het analyseren. Werkelijke intellectuelen laten zich niet leiden door ambitie of stokpaardjes, maar zoeken naar wetmatigheden in de natuur. Ze willen weten hoe de dingen in elkaar zitten.

Nu heeft het intellect zeker zijn beperkingen. Het is ook nog maar het laagste van de meer universele invloeden in het denken. Maar toch helpt het de mens bij het zoeken naar waarheid. Daarom wordt de mens die dit intellect in zich actief maakt, gekenmerkt door een wetenschappelijke nieuwsgierigheid.

Het is evenwel zaak de nieuwsgierigheid te behouden en niet te blijven steken in deze intellectuele fase. Daarvoor moet je open blijven staan voor grootsere waarheden. Wetenschappelijke feiten zijn slechts een deel van de Universele Waarheid. Waarheidszoekers moeten gericht blijven op deze grootsere Waarheid. Ze moeten dan ook niet zozeer tot een verbreding van wetenschappelijke kennis komen, maar tot een verdieping. Ze moeten de bergen en zeeën niet aan een nog groter of minutieuzer onderzoek onderwerpen, of nog meer bergen en zeeën bestuderen. Ze moeten daarentegen 'achter' of 'boven' de bergen kijken. Ze moeten zich afvragen door welke krachten die bergen vormgegeven zijn, en waarom ze zijn zoals ze zijn. Van belang is het dan ook dat de waarheidszoeker zichzelf vragen blijft stellen. Op het moment dat je je niets meer afvraagt, ontstaan verstarring en stilstand. Vragen stellen leidt altijd tot meer inzicht in waarheid. Zodra je je niets meer afvraagt, kun je ervan verzekerd zijn dat je in het vinden van grootsere waarheden vastloopt.

Deze eerste fase loopt parallel met de derde Grondstelling van *De Geheime Leer*,^(b) waarin gesproken wordt over de verplichte pelgrimstocht van elk wezen door de Kringloop van Incarnatie (of 'Noodzakelijkheid'). Ofwel, we moeten ervaringen opdoen in de stoffelijke wereld en ons er dus in enige mate mee vereenzelvigen, want anders zouden we er niets in kunnen gewaarworden.

[4] De *phenomena*, de verschijnselen, de dingen die we waarnemen, zijn slechts uitvloeisels van iets wat erachter, erdoor of erin werkt, zoals schaduwen slechts bestaan doordat iets anders ze projecteert. De bronnen die de *phenomena* doen uitvloeien, zijn de *noumena*, ofwel de achterliggende oorzaken of 'bron-wezens'. Het

noumenon is daarom het hoogste punt, de wortel of de oorsprong van een hiërarchie van wezens die eruit voortkomt.

[5] De tweede fase van het zich openen voor waarheid is de filosofische fase. De mens vraagt zich niet slechts af *hoe* de verschijnselen zijn, maar *waarom* ze zo zijn. Het denken opent zich voor de meer geestelijke, idealistische, begripsvolle aspecten van het bewustzijn. In het Sanskrit wordt dit *Buddhi* genoemd, terwijl de gnostische Christenen ernaar verwezen als het *Christos*-beginzel.

In deze fase begint de zoeker naar waarheid te beseffen dat de verschijnselen slechts uitvloeisels zijn van erachter liggende krachten. Zijn aandacht verlegt zich van de verschijnselen zelf naar het bewustzijn dat erin werkt. Immers, de verschijnselen zelf, zo gaat hij allengs meer ervaren, hebben geen waarde op zich. Het bewustzijn erachter — daar draait het om. Het is dan ook door een onderzoek naar dit bewustzijn, dat hij antwoord krijgt op de vraag waarom de dingen zijn zoals ze zijn.

In deze fase zal de waarheidszoeker ook steeds meer en hechtere verbanden zien tussen de schijnbaar los van elkaar staande verschijnselen. Hij merkt dat de krachten die in de verschijnselen werken, voortkomen uit dezelfde bron en dat daarom het een met het ander samenhangt.

Om daar een voorbeeld van te geven. Als iemand de ons omringende natuur bestudeert, en zich afvraagt waarom bepaalde natuurverschijnselen optreden, dan volstaat het niet het verschijnsel op zich te bestuderen. Je moet dat verschijnsel in een groot verband beschouwen. De ecologie heeft ons geleerd dat alles in een zogenaamd ecosysteem met elkaar in verband staat. Het klimaat in een bepaald deel van onze aarde wordt medebepaald door wat er op een ander deel van die aarde, wellicht duizenden kilometers verderop, plaatsvindt.

Zoiets geldt ook voor de psychologie. Je kunt de ziel van een mens niet los zien van andere mensen. We beïnvloeden elkaar. Het toegeven aan zelfzuchtige neigingen kan ertoe bijdragen dat er een haatsfeer ontstaat. Psychologische epidemieën zijn van alle tijden. Het ontwikkelen van een edel karakter daarentegen, kan leiden tot een harmonische samenleving, ook bij mensen die elders wonen. Kortom, het karakter van een mens bepaalt mede wat er met andere mensen gebeurt, zelfs als zij op duizenden kilometers afstand leven. We staan in verband met elkaar.

Deze fase correspondeert met de tweede Grondstelling van *De Geheime Leer*. Die spreekt over de Eeuwigheid van het Heelal als geheel en over talloze zich manifesterende en verdwijnende Heelallen. Elke kosmos – of het nu een melkwegstelsel, een planeet of een mens is – is een vonk van de eeuwigheid, een lichtflits, die een bepaalde periode van activiteit kent, maar zich dan weer terugtrekt.

De waarheidszoeker die in deze fase verkeert, begrijpt dat de dingen – de bergen, de zeeën, mensen als persoonlijkheden, volkeren, beschavingen, enzovoort – niets anders zijn dan flitsen die even oplichten en zich weer terugtrekken in de Bron waaruit ze voorkwamen. Omdat dit voor alles en iedereen geldt, en omdat alle wezens voortkomen uit dezelfde Bron, ontstaat bij de waarheidszoeker in deze fase een diep besef van Universele Broederschap.

[6] De waarheidszoeker die zich in deze fase bevindt, kan zich overgeven aan wat je 'spirituele zelfgenoegzaamheid' kunt noemen. Hij meent het wel gevonden te hebben. Hij denkt dat hij de waarheid kent. Gevolg van die houding is een afstompen en je afsluiten voor grootsere waarheden. Het denken kristalliseert en dogmatisme ontstaat. Wil je steeds dieper doordringen in de waarheid, dan moet je wijddopen

blijven staan voor meer, voor andere, voor grootsere waarheden. Blijf nieuwsgierig, blijf als een kind dat een wereld te ontdekken heeft.

[7] Deze tweede fase gaat langzaam over in de derde. Dat blijkt uit dit gezegde uit het christelijk Evangelie: 'Ik' staat voor de Christus, ofwel het *Christos*-beginsel, het *buddhische* aspect in ons bewustzijn. Dit is het bovenpersoonlijke idealisme, dat uitgaat van de onlosmakelijke banden tussen alle levende wezens. De Vader staat voor ons Diepste Zelf, voor *Âtman*, zoals dat in het Sanskrit heet, onze schakel met het Grenzenloze.

De waarheidszoeker die niet tevreden is met de ruimte en het inzicht dat deze tweede fase schenkt, maar die openblijft voor nog grootsere waarheden, zal zich steeds meer openen voor de invloeden van dit goddelijke aspect in zijn bewustzijn en dit ook *worden*. Vandaar: "Ik en de Vader zijn Eén."

[8] Dit is de werkelijk religieuze fase. De waarheidszoeker is één geworden met de Bron waaruit hij voortkomt. Hij ervaart nu geen afgescheidenheid meer. Hij is zich voortdurend van bewust dat het leven zoals dat door hem stroomt, in essentie hetzelfde is als het leven dat door welk ander levend wezen dan ook stroomt. Het is deze fase waarin de waarheidszoeker het 'ik-ben-ik' voorbij is. Hij ziet zichzelf niet langer als een afgescheiden 'ik'. Zijn bewustzijnstoestand kunnen we omschrijven als 'IK BEN'. Hier spreken we dus over bewustzijn dat in elk wezen dat tot het universum behoort, hetzelfde is, hoever het zich ook ontwikkeld heeft. Alles is geworteld in dit universele bewustzijn. We zijn naar waarheid in essentie één.

Vergelijk dit met een boom. Elke tak, elk twijgje, elk blad lijkt een verschijnsel op zichzelf te zijn, maar maakt ontegenzegglijk deel uit van die boom en *is* dan ook die boom.

Welnu, het Leven is als een universele boom. De takken, de twijgen, de bladeren, de vruchten, ja, zelfs de moleculen en de atomen die al die onderdelen weer samenstellen, lijken op zichzelf staande wezens te zijn, maar ze zijn alle geworteld in dezelfde levensboom en *zijn* dan ook die levensboom. Ze zijn één.

De Buddhisten spreken in dit verband wel over een Oceaan van Leven. En wat wij een wezen noemen, is in feite niets meer of minder dan een rimpeltje in die Oceaan. Daarom ziet iemand die in deze bewustzijnstoestand verkeert, in alles het goddelijke, de eenheid, ook in de verschijnselen. Immers, uiteindelijk laat alles zich herleiden tot deze Oceaan, tot het Grenzenloze Leven.

Het is dit Grenzenloos Beginsel dat *niets-in-het-bijzonder* is, terwijl Het tegelijk *alles* is. Het kan niet iets-in-het-bijzonder zijn, want dan is Het iets anders niet. Toch is het dat 'iets' *ook*, want het Grenzenloze kan niets uitsluiten.

Deze fase correspondeert met de eerste Grondstelling van *De Geheime Leer*, waar sprake is van een Alomtegenwoordig, Eeuwig, Grenzenloos en Onveranderlijk BEGINSEL.

Dit verklaart dat de waarheidszoeker weet dat – hoewel de bergen en de rivieren en de gemanifesteerde mensen, illusies zijn, uitvloeisels zijn van iets dat erachter werkt – de verschijnselen in hun kern goddelijk zijn, omdat ze in het hart van hun hart van hun wezen het Grenzenloze zelf zijn.

Kortom, de verscheidenheid zijn uitingen van het Ene.

[9] *Tat* is een Sanskrit-woord, dat 'Dat' betekent. In de oude Brahmaanse wijsbegeerte wordt het Grenzenloze aangeduid met dit aanwijzende voornaamwoord *TAT*. Men deed dat omdat er simpelweg geen andere bewoordingen waren voor wat

onnoembaar is. Vergelijk Lao-tse uit China die het grenzenloze *TAU* (= het Pad) noemde. Zijn meesterwerk de *Tau-te tsjing* begint aldus: “Het Tau dat zich laat zeggen, is niet het eeuwige Tau.”(c)

Om aan te geven dat het Grenzenloze niets kan uitsluiten, zeiden de Wijzen: *TAT twam asi* — jij zijt *DAT*. Ieder van ons *is* het Grenzenloze. Zelfs in onze voorbijgaande verschijningsvorm zit een kern die identiek is aan het Grenzenloze Levensbeginsel. In de *Bhagavad-Gîtâ* zegt Krishna over *TAT*:

Weet, dat *TAT*, waaruit alle dingen ontstonden, onvernietigbaar is en dat niemand in staat is het onvergankelijke te vernietigen.

Van deze eindige lichamen,
die de zielen welke ze bewonen omhullen,
zegt men dat ze behoren tot *TAT*, het eeuwige,
het onvernietigbare, niet te bewijzen Beginsel.(d)

[10] Er bestaan feitelijk geen wonderen. We noemen iets een wonder, als we iets zien plaatsvinden waarvan we de oorzaak en werking niet kennen. Zo zijn het Internet of een ruimtesonde ‘wonderen’ voor wie de werking ervan niet begrijpt. De waarheidszoeker die in dit derde stadium van waarheidsvinding is, heeft de kracht leren kennen die achter de verschijnselen werkt. Ja, hij is één geworden met die kracht. Daarom wordt hij niet meer beperkt door de verschijnselen zelf. Vergelijk het met een ziekte waarvan de mensen de oorzaak niet kennen. Als een arts die oorzaak wel kent en wegneemt, en aldus de patiënt geneest, dan lijkt het een ‘wonder’.

REFERENTIES

(a) G. de Purucker, *Wind of the Spirit*. Point Loma Publications, San Diego 1976, blz. 273-275.

(b) H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*. 2 delen, Theosophical University Press, Pasadena 1988.

(c) Lao-tse, *Tau-te tsjing*. Gia-fu Feng and Jane English, Servire Uitgevers B.V., Katwijk aan Zee 1987, vers 1.

(d) *De Bhagavad-Gîtâ. Het boek van Yoga*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1979, hoofdstuk 2, vers 17 en 18, blz. 45.